

MONEDA ÎN PLATA TAXELOR VAMALE ÎN SEC. XV-XVI ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

de ADINA BERCIU DRĂGHICESCU

După cîștigarea independenței în 1330, participarea Țării Românești la circuitul economic cu centrul, nordul și sud-estul Europei a sporit considerabil față de perioada precedentă¹. Acest fapt a fost determinat de creșterea forțelor de producție, de consolidarea orașelor², a centrelor meșteșugărești și de schimb care au prins în rețeaua drumurilor comerciale principalele zone ale Țării Românești. Transformările economice petrecute pe teritoriul dintre Carpați și Dunăre au fost puse în evidență și de circulația monetară care a cunoscut forme calitativ noi prin emisiunile proprii ale voievozilor munteni³, precum și prin numărul foarte mare al monedelor străine care au circulat pe teritoriul Țării Românești în sec. XIV-XVI. Tezaurile monetare sau descoperirile izolate conțin atît emisiuni muntene, cît și monede bulgărești, ungurești, sîrbești, poloneze, raguzane, germane, tătărăști, bizantine, engleze, otomane⁴, dovedind și pe această cale o activă integrare a Țării Românești în circuitele economice internaționale. În cadrul vieții economice, moneda și-a găsit și consolidat locul și în plata taxelor vamale pentru produsele de export, import și tranzit în centrele anume fixate în acest scop de domnie. Acest aspect vrem să-l evidențiem (abordînd criteriul descriptiv mai mult) prin prezentul material și prin anexele sale.

Toate punctele vamale ale Țării Românești erau situate pe principalele drumuri care legau de-a lungul și de-a latul teritoriul său și care erau părți componente ale marilor rute comerciale europene. Țara Românească reprezenta capătul drumului transcontinental care pornea din Flandra, spre Colonia (Köln) pe Rin, apoi la Frankfurt pe Main, spre Boemia și Praga; de aici o parte se ramifica spre Viena și Buda și mai departe în Transilvania către Oradea, Cluj, Bistrița, Sibiu, Brașov, de unde prin trecătorile Carpaților meridionali și orientali ajungea la porturile Mării Negre. A doua ramificație, care se desfăcea de la Praga, se îndrepta spre Polonia, trecînd prin Cracovia și ajungînd la Liov; de aici drumul cobora de asemenea spre porturile Mării Negre, străbătînd de la nord la sud teritoriul Moldovei, unde se intersecta cu un alt circuit comercial, cel care venea din Orient și care lega Cetatea Albă, Chilia, Vicina și Brăila de marele emporiu Liov.

Inocuișarea dintre artera est-vest cu drumurile care străbăteau continentul de la nord la sud se realiza la Dunăre, ale cărei vaduri legau astfel lumea mediteraneană de statele centrale și nordice ale Europei.

În sec. XV-XVI căile de comunicație ale Țării Românești uneau

principalele trecători ale Carpaților spre Transilvania cu vadurile Dunării, urmînd cursurile celor mai importante rîuri: Jiul, Oltul, Dîmbovița, Prahova, Teleajen, Buzău. Aceste artere de comunicație le găsim concis exprimate de Vladislav al II-lea în 1451 în mențiunea despre căruțele mănăstirii Cozia, care puteau umbla slobode pe toate rutele: "nicăieri să nu dea vamă, la toate tîrgurile și la toate vadurile, de la Severin pînă la Brăila, nici pe drumurile munților"⁵.

O seamă de puncte vamale, așa cum reiese din documentele sec. al XIV-lea, se aflau în special în tîrguri (vezi Anexa). Actul prin care la 28 iunie 1358 Ludovic, regele Ungariei, anunța pe brașoveni să umble "slobod și netulburat cu mărfurile lor și cu orice fel de lucruri între Buzău și Prahova, adică la locul unde se varsă de asemenea în Dunăre rîul numit Siret"⁶, presupune existența la acea dată a Brăilei și a Orașului de Floci. Un deceniu mai tîrziu, la 20 ianuarie 1368⁷, Vladislav, voievodul Țării Românești, întărea brașovenilor comerțul lor de tranzit purtat în virtutea "libertăților ce le-au avut ei din bătrîni în Tara noastră Românească", stabilind însă locurile unde să plătească vamă și modalitatea în care să se facă aceașta. Brașovenii trebuiau să dea vamă la Cîmpulung și Brăila, unde erau impuși global pentru mărfurile lor, respectiv la plata tricesimei (3%). Astfel, cînd "acești negustori purced cu mărfurile lor pe pomenita cale a Brăilei, spre țări străine, vor fi datori să ne plătească numai o dată tricesima, la Cîmpulung, nu la ducere, ci la întoarcere. Cînd însă acești negustori își vor vinde sau cumpăra mărfurile în lăuntru țării noastre, atunci nu vor fi datori să ne plătească pentru aceasta nici vamă, nici tricesimă, decît la Cîmpulung sau în apropiere (și) nu tricesima, ci numai dreapta vamă de demult. Pe lîngă aceasta, scutim cu totul pe toți negustorii din Brașov... de vama noastră de la Slatina". Acest regim preferențial a favorizat desigur dezvoltarea orașului port Brăila, atrăgînd un număr mare de negustori; în sec. al XV-lea și primele decenii ale celui următor Brăila s-a situat pe primul loc în ceea ce privește exportul și importul Țării Românești pe ruta Mării Negre și era unul dintre cele mai frecventate centre ale comerțului european. Pentru brașoveni Brăila era deosebit de importantă pentru comerțul de tranzit pe care aceștia îl efectuau, așa după cum rezultă din privilegiile comerciale acordate de domnii Țării Românești acestora în sec. al XV-lea⁸. Cu această ocazie se specifică locul și modalitățile de taxare a mărfurilor. Astfel, în privilegiul din 1413 acordat de Mircea cel Bătrîn brașovenilor, impunerea era globală; pe carul încărcat cu pește sau cu orice altceva 18 ducați⁹, iar maja de pește se impunea cu un perper¹⁰; în privilegiul lui Dan al II-lea din 10 noiembrie 1424¹¹, pentru maja de pește se lua 36 de dinari. Așadar, perceperea taxelor se făcea atît în perperi (monedă bizantină), cît și în monedă autohtonă. Iar pentru produsele venite din "teritoriile de peste mare" plăteau "de la 100 de perperi, 3 perperi"¹².

Tot la Brăila își încărcau și liovenii carele cu pește, sau își procurau piper, șofran, bumbac, camelot, diferite piei sau alte mărfuri sosite din teritoriile "de peste mare". Aceștia își desfășurau activitatea comercială în virtutea privilegiilor acordate lor de Mircea cel Bă-

trîn în 1403, 1409¹³, apoi de Vlad Dracul în 1439, cât și ale prevederilor din privilegiile acordate lor de domnia Moldovei în 1408, 1434, 1456 și 1460 sau ale celor din tratatul moldo-polon din 1510.

Potrivit acestor acte, negustorii din Liiov puteau cumpăra pește și mărfuri orientale la Brăila¹⁴, ca și în alte centre, plătind taxele de rigoare. Prin urmare, teritoriul Moldovei asigura legătura pentru relațiile comerciale ale Țării Românești cu Liiovul, ca și cu alte centre comerciale ale Europei. Faptul că cele două țări române erau vecine pe marile artere de negoț au creat, așadar, condiții pentru un comerț moldo-muntean mai ales cu produse străine. În 1495 Vlad Călugărul amenința pe brașoveni cu închiderea drumurilor de negoț, prevenindu-i în același timp: "socotiți că nu putem găsi postav sau fier în alte locuri ? În Moldova și în Turcia găsim cât ne este voia"¹⁵. La această mențiune o mai adăugăm și pe cea a călătorului Henry Cavendish, care relatează în iulie 1589, mergând de la Focșani spre Tecuci, că a înnoptat pe malul Siretului în tovărășia unor negustori moldoveni, polonezi și munteni poposiți aici cu carele de mărfuri¹⁶.

Alte vămi interne le găsim menționate de Mîrcea cel Bătrîn în privilegiul din 1413 acordat brașovenilor, și anume la Tîrgșor, Tîrgoviște, Cetatea Dîmboviței și Turciu și care apar în reconfirmările ulterioare ale aceluiași privilegiu¹⁷.

La Tîrgșor și Tîrgoviște impunerea era tot globală: "de carul de pește, un pește"; în 10 noiembrie 1424 se preciza că pentru "calul încărcat fie cu orice, 4 bani".

La Cetatea Dîmboviței taxele erau de asemenea globale pentru produsele care ieșeau din Țara Românească. În actul din 25 august 1413 se lua pentru "orice cal înhămat la un car 1 ducat, pentru un car de pește, un pește, pentru un cal cu samar, orice ar duce, 2 ducați, pentru un cal neîmpovărat, 1 ducat, pentru un călăreț 1 ducat, pentru un pedestru, 1 ban".

În 1424 se făcea următoarea impunere: "cîți cai la car atîția bani; și de un car 1 pește și de calul împovărat cu pește 3 bani, iar de alte mărfuri nimic. Calul slobod 1 ban și pedestrul 1 ban"¹⁸.

Variațiile taxelor au fost foarte mici sau aproape deloc, schimbîndu-se doar unitatea monetară în care acestea s-au plătit.

Cînd privește mărfurile care se importau, respectiv pentru postavurile aduse din țările central europene, taxa se lua pentru fiecare marfă în parte, dar vama de la Cetatea Dîmboviței avea un regim preferențial. Aici taxa se plătea pe jumătate cât la Rucăr pentru aceleași produse. Astfel, în privilegiul din 1413, negustorii erau datori să plătească: "numai jumătate din vamă din postavurile pomenite". Iar în privilegiul din 30 ianuarie 1431 erau menționate și taxele: "Ipriu 12 ducați și de postavul frîncesc de asemenea (Rucăr 24 ducați), de cel de Luvia 9 ducați (Rucăr 18 ducați), de cel de Colonia 6 ducați (Rucăr 12 ducați), de Cehia 3 ducați (Rucăr 6 ducați)"¹⁹.

La Turciu, mărfurile se impuneau tot global; pe "călărețul care trecea (...) 3 bani; pedestru 1 ban; și cei care trec cu pește, de car 1 pește, iar pentru ce va fi pe deasupra să nu dea nimic"²⁰. Dacă se trans-

portau piei de animale sălbatice, "veveriță sau vulpe sau iepure sau jder sau rîs", taxa era de la 30,1²¹.

În 1494, în documentul din 16 martie emis de Vlad Călugărul mai era pomenit un punct: vama de la Secui pe Jiu²². Iar la 1500, Radu cel Mare dăruia mănăstirii Govora printre altele și a șasea parte din "vama Runcului"²³, punct pe care-l găsim și în alte documente, pînă în 15 iunie 1530²⁴. Printre alte vămi pomenite de documente se mai aflau: "vama Prăhovei", vama Doamnei²⁵ și vama domnească de la Ocna Mică²⁶.

În zona de graniță a Țării Românești cu Transilvania se aflau "vămile plaiurilor", pe care le prezentăm pe linia de la vest la est, fără a ține seama de cronologie. Astfel, de la vest la est, pe valea Jiului la nord de Tg. Jiu era instalată vama de Vâlcan. Aceasta apare documentar pentru prima oară la 1528²⁷ și a continuat să fie menționată pînă în 1570²⁸. Funcționa desigur cu mult înainte de prima mențiune documentară, ca urmare a legăturilor strînse între Țara Hațegului și voievodatul lui Litovoi de pe Jiu, așa cum reiese din Diploma cavalerilor ioaniți din 1247²⁹.

Al doilea punct vamal se afla pe valea Oltului, în apropiere de pasul Cîineni (Turnu Roșu). La 28 martie 1415 avem prima mențiune documentară a acesteia, cînd Mîrcea cel Bătrîn dăruia mănăstirii Cozia "vama de la Genune de ocină și de ohabă"³⁰. Ultima oară o găsim amintită la 28 aprilie 1556 de către Pătrașcu cel Bun, cînd reîntărea dania predecesorilor săi³¹. Pe toată această perioadă regimul de taxare a rămas același, global de 3%, așa cum ne indică documentul din 20 ianuarie 1505, emis de Radu cel Mare: "vama de la vadul Oltului, la Genune (să se ia-n. ns.) din 100,3, din toate cumpărăturile turcești, și cumpărăturile ungurești, mari și mici"³².

Alte vămi de plai se aflau la Rucăr³³ și la Bran³⁴. La Bran se făcea o impunere globală. În 1424 se plătea pentru un călăreț "care trecea pe sub Cetatea Bran, 2 dinari; pentru un pedestru 1 dinar, pentru piei de veveriță, de vulpe, de iepure, de jder și pentru orice piele de fiară sălbatică, din 30 să ieie numai una"³⁵.

La Rucăr taxarea era făcută separat, pe categorii de mărfuri și pentru fiecare produs în parte. Ni se pare interesantă prezentarea cîtorva tarife vamale, întrucît acestea sînt exprimate în unități monetare dintre cele mai diferite: fertuni, perperi, ducați, dinari, bani, aspri. Acest fapt dovedește pe de o parte diversitatea speciilor monetare folosite în stabilirea taxelor vamale, iar pe de altă parte este un indicator al complexității circulației bănești din Țara Românească în sec. XV-XVI.

În 1413, în privilegiul acordat de Mîrcea cel Bătrîn brașovenilor³⁶, la Rucăr se plătea de către "cei ce ies din Țara Românească", următoarele taxe: "pentru un car de pește, 7 pești și 36 de ducați, pentru o majă de ceară, 12 ducați, pentru un bou sau vacă, 3 ducați, pentru un berbec, 1 ducat, pentru un porc, 2 ducați, pentru o piele de cerb, 1 ducat, pentru celelalte piei nimic. Pentru brînză frămîntată (...) 1 ducat, pentru un cal cu samar orice ar duce, 3 ducați, pentru un cal neîmpovărat 2 ducați, pentru un călăreț, 2 ducați, pentru un pedestru 1 ducat". Pieile de

sălbăticiunii ce se scoteau din Țara Românească erau impuse global, "dintr-o sută, trei", iar pentru un cal ce se cumpăra în Țara Românească se plătea vamă 6 ducați. În linii mari tariful a rămas același în toate celelalte privilegii acordate de voievozii munteni brașovenilor și birsanilor, variind doar unitățile monetare. Pentru o evidențiere mai exactă le dăm pe toate în Anexă.

Mărfurile importate erau supuse la Rucăr în 1413 la următoarele taxe: "pentru postavul de Ypres sau franțuzesc, 24 de ducați, pentru cel de Luvia 18 ducați, pentru cel de Colonia 12 ducați, pentru cel de Polonia 6 ducați, pentru postavurile începute, pentru cizme și căciuli nimic(...), pentru un vas de vin tot acolo, 6 ducați".

Privilegiul lui Dan al II-lea din 10 noiembrie 1424 menționează și alte produse cu taxele lor: "o cergă, 3 dinari, pentru o căciulă 1 dinar, (...), pentru o piele de cerb 1 dinar(...), pentru un burduf de brânză 2 dinari"³⁷.

Pe linia Dunării, trecerea mărfurilor, de o parte și de alta a ei, s-a făcut în continuare și în sec. XV-XVI tot pe la vechile vaduri ușor accesibile: Calafat-Vidin, Bechet-Rahovo, Turnu-Nicopole, Zimnicea-Siștov, Giurgiu-Rusciuc, Dîrstor-Orașul de Floci, Hîrșova-Brăila, Măcin-Chilia. Prima știre documentară asupra existenței vămilor la Dunăre o avem din 20 ianuarie 1368, când Vladislav acorda, prin menționatul privilegiu, brașovenilor libertatea de a trece cu mărfurile lor prin Țara Românească, cu obligația ca "la întoarcere, să ne plătească tricesima lîngă Dunărea, și, după ce, din nou, li se va pune pecetea, să plece mai departe nestînjiți prin țara noastră"³⁸.

Punctele vamale le găsim menționate și în privilegiile acordate în sec. al XV-lea de domnii munteni, brașovenilor. Astfe, în cel din 30 ianuarie 1431, emis de Dan al II-lea, se specifica: "trecînd brașovenii peste Dunăre cu marfă sau la Dîrstor, sau la Giurgiu sau la Nicopole"³⁹.

Prima vamă care controla malul nordic pe o rază de 150 km era cea de la Calafat, care apare prima oară în documente la 5 august 1424⁴⁰, ocazie cu care Dan al II-lea întărea mănăstirii Tismana dăniile anterioare. Confirmările documentare ulterioare de la 3 aprilie 1480 și pînă la 5 septembrie 1568 dovedesc activitatea neîntreruptă a acestui punct vamal⁴¹. Impunerea se făcea pentru fiecare marfă în parte la produsele care se exportau, după cum reiese din actul emis de Radu cel Mare la 1502: "de la un cal 6 aspri, de la un bou 3 aspri, de la o vacă 2 aspri, de la două oi, 1 aspru, de la un sac de grîu, 2 aspri, de la 100 de bolovani de sare, 3 bolovani, de la un butoi de vin, 10 aspri"⁴².

În documentul din 1508 emis de Mihnea cel Rău se mai menționa că se lua de "un vig (sul de stofă) 3 aspri"⁴³.

Impunerea globală se făcea în următoarele cazuri: "ce se căra cu corabia, de corabie, 30 aspri, de majă 15 aspri, de car 4 aspri, de marfă pe cal 2 aspri"⁴⁴. Prețurile au rămas aceleași și în celelalte confirmări ale vămii de la Calafat⁴⁵. Analizînd tarifele de aici, se constată că cel mai scump articol din categoria vite îl constituiau "cailor de Valahia", care se taxau cu 6 aspri fiecare, în anul 1502, cît pentru 12 oi sau 3 boi. Același tarif este menționat și într-un codex din timpul

sultanului Mahomed al II-lea⁴⁶.

La Vidin era un alt punct vamal, cunoscut în documentele interne și sub numele de "vadul Diului". îl găsim prima oară în documentul din 12 mai 1529 emis de Moise voievod⁴⁷ și apoi în confirmările ulterioare până în 1568⁴⁸. Taxa de la acest punct era asemănătoare cu cea de la Calafat: "de la o sută de bolovani de sare 3 bolovani de sare și de cal 6 aspri și de bou 3 aspri și de vacă 2 aspri și de doi berbeci 1 aspru și de sacul de grâu 2 aspri și de butoiul de vin 10 aspri"⁴⁹. Din fața vadului de la Calafat mergea un drum, continuându-l pe cel ce venea de la Vidin și care străbătea Oltenia prin Băilești-Craiova-Balș-Hatra. Olt-Drăgășani-Rm. Vlcea și apoi prin pasul de la Cîneni trecea prin "vama de plai" de la Genune și ajungea în Transilvania. În fața localității Țibru, nu departe de Balta Bistreț, funcționa din 1419⁵⁰ un alt punct vamal care va fi menționat și în secolul următor. Impunerea era aceeași ca la vama de la Calafat, întrucât aflăm din documentul din 18 aprilie 1560 că hotarul vămii de la Calafat îngloba și punctul de control de la Bistreț⁵¹.

O altă vamă era plasată la Giurgiu, amintită deja în privilegiul din 1431. În 1560 se menționează și "calea Giurgiului"⁵². De aici un drum pornea spre nord-est spre București și de acolo la Brașov, prin Țîrgșor, pe Valea Prahovei sau prin Țîrgoviște, Cîmpulung; trecea prin punctul de control de la Rucăr și apoi ajungea în Transilvania la Brașov. Un alt drum se îndrepta spre vest, spre Pitești și de acolo mai departe, prin vama de la Bran, ajungea tot în Transilvania.

Din a doua jumătate a sec. al XV-lea și prima jumătate a celui următor se constată o intensificare a activității comerciale la vadurile dunărene, dovedind și o orientare mai accentuată a negustorilor de la nord de Dunăre către Imperiul Otoman⁵³. Un indicator important al activității comerciale cu Poarta l-a constituit și faptul că prin emisiunile monetare ale lui Vladislav al II-lea (1447-1456) s-a încercat alinierea ducatului muntean la asprul otoman, care devenise moneda forte a vremii⁵⁴. După încetarea emisiunilor muntene, după 1477, asprul începe să se impună în cadrul circulației monetare din Țara Românească⁵⁵. În consecință, toate taxele vamale au fost plătite în această monedă, cu subdiviziunile ei, după cum am dat deja câteva exemple mai sus. Totuși în sec. XV-XVI, după cum o dovedesc descoperirile numismatice, au continuat să circule dinari galbeni și oboli ungurești, groși polonezi⁵⁶, taleri olandezi, scuzi și franci, esterlini⁵⁷, monede germane⁵⁸, ducați venețieni⁵⁹, dirhemi tătarăști și turcești⁶⁰.

Pentru taxele care s-au plătit la centrele vamale de la vadurile Dunării, după transformarea unora în raiale turcești, un interes deosebit îl prezintă dispozițiile otomane cu caracter economic-legislativ emise la începutul sec. al XVI-lea. Acestea menționează taxele care se plăteau la vadurile de pe malul drept al Dunării. Printre aceste acte se numără legile privind porturile Vidin, Rahovo, Nicopole, Ruse, Dîrstor, Tulcea, Isaccea, Măcin, Giurgiu, Chilia, Hîrșova⁶¹. Pe lângă cele publicate în sec. al XIX-lea, recent cercetătoarea Bistra Tvetkova⁶² a publicat date dintr-un alt document important și anume registrul mevlânului Kiuciuk Piri, cadiul Localității Akcia Kazanlık, din 1520.

Pe baza acestor documente, publicate în anexa studiului menționată, cercetătoare, s-a putut cunoaște modalitățile și taxele impuse mărfurilor în primele decenii ale sec. al XVI-lea. Astfel, taxele asupra diferitelor mărfuri duse sau aduse dincoace sau dincolo de Dunăre trebuiau să fie percepute după natura articolului respectiv, după calitatea și cantitatea lui⁶³. Plata se făcea de cele mai multe ori în bani și mai rar în natură. Pentru fiecare piele de bivoli sau bou se plăteau 1-2 aspri; pentru cai și vite cornute importate din Tara Românească câte 5 aspri de cap de vită; pentru carnea de porc tăiată câte 2 aspri, pentru perechea de cizme de iuft românesc de calitate inferioară, câte 1 aspru la 4 perechi⁶⁴. Uneori taxele vamale se calculau în procente care variau după originea negustorilor: musulmanii aveau un regim preferențial, plătind doar 3% din valoarea mărfurilor, nemusulmanii 4%, iar străinii 5%. O altă categorie de impunere o constituie taxa de "magherie" la care erau supuse obligatoriu toate vasele de transport care aduceau mărfuri într-un anumit port, precum și toate mărfurile descărcate în acel loc. Era percepută numai în bani⁶⁵. Spre exemplu, vitele erau impuse după anumite norme la următoarele taxe: oile între 100-120 de capete se impuneau cu 20 de aspri; cailor până la 20 de capete cu câte 1 aspru de cap de animal, iar dacă erau peste 20 de capete cu câte 20 de aspri⁶⁶. Untul, mierea, brânza aduse din Tara Românească se impuneau după calitatea lor (în portul Rusciuc). Dacă valoarea untului și a mierii era sub 30 de aspri, "magheria" era jumătate de aspru, iar dacă prețul brânzii aduse în burduf era sub 60 de aspri, se impunea cu 1 aspru⁶⁷.

Se constată, prin urmare, intensificarea legăturilor economice cu Peninsula Balcanică, care s-au desfășurat atât pe Marea Neagră, pe Dunăre, cât și pe drumurile de uscat, unele dintre ele folosite încă din secolele anterioare. Mărfurile care au fost comercializate au reprezentat în principal produse tradiționale: grâne, vite, sare, pește, vin, cerea. Din Transilvania sau din "teritoriile de peste mare" se aduceau în Tara Românească produse meșteșugărești de calitate, postavuri, mirodenii, mătăsuri, covoare etc.

Comerțul Țării Românești în sec. XV-XVI a fost efectuat de boieri, orașeni, dregători care au împiedicat multă vreme pătrunderea negustorilor levantini pe piețele norddunărene, aceeași negustori munteni fiind un timp și principalii intermediari pentru tranzitul mărfurilor din Imperiul Otoman spre Transilvania. Acest fapt este dovedit și de tipul de monedă folosit în plata taxelor vamale. La începutul sec. al XV-lea acestea se plăteau în monedă emisă de domnii munteni, în a doua jumătate a lui se constată încercarea de aliniere a monedei autohtone la cea otomană, fapt legat de tot mai strânsa dependență a acestui teritoriu de Imperiul Otoman; apoi după încetarea emiterii de monedă proprie, plata vămilor s-a făcut în exclusivitate în aspri turcești. Prin exporturile și importurile efectuate în această perioadă, prin organizarea controlului circulației mărfurilor din țările române spre Peninsula Balcanică și invers cu continuarea traficului spre celelalte zone comerciale europene, mijlocitorii acestui schimb au îndeplinit un rol important în funcționarea comerțului în sud-estul european și în integrarea acestuia în traficul internațional.

O altă concluzie care se desprinde este aceea că, de-a lungul sec. XV-XVI, vămile au funcționat neîntrerupt, asigurând astfel și în această perioadă importante venituri visteriei domnești sau diferitelor lăcașuri cărora erau concesionate. Circulația permanentă a mărfurilor prin aceste centre vamaie a fost pusă în evidență și de circulația monetară. Zeci de descoperiri vin să ateste, pe de o parte, varietatea tipurilor de monede care au circulat în Țara Românească și care sînt menționate și de izvoarele scrise. Pe de altă parte, ele constituie mărturii ale rolului monedei în viața economică a teritoriului dintre Carpați și Dunăre și a puterii circulatorii a emisiunilor voievozilor munteni din această perioadă. Astfel de descoperiri s-au făcut în Dobrogea (Niculițel⁶⁸, Lunca-șița, Enisala, Tulcea, Constanța⁶⁹, Silistra⁷⁰, Păcuiul lui Soare⁷¹, mănăstirea Cocoș⁷², Văcăreni⁷³), pe linia Dunării (Turnu Severin⁷⁴, Bistrița, Ilnăț Turnu Severin, Basarabi⁷⁵, Piuș Petrii), în interiorul Țării Românești (Tîrgoviște⁷⁶, Gogoși-Mehedinți⁷⁷, Snagov, București⁷⁸, Gura-Șuții-Găești). Alte descoperiri s-au făcut în Moldova la: Țițești, Suceava, Siret, Cîrpiți, în Transilvania la Stupini⁷⁹, în Banat la Obad, precum și în teritoriile din Peninsula Balcanică. Dintre aceste descoperiri menționăm pe cele din Bulgaria, din jurul Vidinului⁸⁰, apoi la Ecrene, Nicopole, Ruse, în Iugoslavia la Reșava⁸¹ și Belgrad⁸². Ele constituie încă o dovadă a neîntreruptelor relații economice ale Țării Românești cu lumea sud-dunăreană care aveau să continue și în secolele următoare. Emisiuni muntene s-au găsit de asemenea în R.P. Ungară, R.S. Cehoslovacă, Austria, Italia, R.S. Polonă și R.S. Ucraineană.

După cum se poate observa, majoritatea descoperirilor monetare din ținuturile românești s-au făcut fie pe teritoriul vechilor centre vamaie, fie în imediata lor apropiere, fie pe rutele comerciale care străbăteau Țara Românească, confirmînd din nou, prin cantitatea de monede și conținutul lor, complexitatea și intensitatea vieții economice din sec. XV-XVI. O altă concluzie care se desprinde din analiza descoperirilor monetare de pe teritoriul românesc este aceea că prezența în număr covârșitor a monedei muntene constituie încă o mărturie semnificativă a străvechilor și permanentelor legături comerciale dintre Țara Românească și celelalte zone locuite de români, așa cum relevă și documentele emise de cancelaria voievodală de-a lungul secolelor. De altfel unitatea vieții economice a țărilor române în evul mediu, manifestată mai ales prin desfășurarea unui schimb intens și neîntrerupt de mărfuri, a constituit o trăsătură marcantă a dezvoltării lor istorice, care a stat la baza primei unificări politice realizată sub Mihai Viteazul.

ANEXA

TAXELE VAMALE ALE ȚĂRII ROMÂNEȘTI ÎN SEC. XV-XVI

Abrevieri: aspru: a; ban: b; dinar: D; ducat: d; fertun: f; Cetatea Dâmbovița: D-ța; perper: p.

	I	II	III	IV	V	VI
MARFA	Stibor vv 21-VII-1412. Confirmă taxele vamale percepute brașovenilor care merg în Țara Românească.	Mircea cel Bătrîn 6-VIII-1413. Privilegiu acordat brașovenilor și birsanilor ce vin în Țara Românească.	Mircea cel Bătrîn 25-VIII-1413. Privilegiu comercial acordat brașovenilor și birsanilor.	Radu Praznaglava 21-XI-1421. Confirmă privilegiul brașovenilor anterior, dat de Mircea cel Bătrîn.	Dan II, 23-XI-1422. Confirmă și el privilegiul comercial acordat brașovenilor de înaintașii săi.	Dan II, 23-X-1422. Poruncă vameșilor de la D-ța și Rucăr, indicând tarifele vamale ce trebuie luate brașovenilor
Un vilar Ypres	24 d.	1 f	Rucăr: 24 d D-ța: 12 d	1 f	1 f	Rucăr: 1 f
Postav franțuzesc	24 d		Rucăr: 24 d D-ța: 12 d			
Un vilar Luvia	18 d	1 p	Rucăr: 18 d D-ța: 9 d	1 p	1 p	Rucăr: 1 p
Un vilar Colonia	12 d	12 d	Rucăr: 12 d D-ța: 6 d	12 d	Rucăr: 12 d	
Un vilar Polonia	6 d		Rucăr: 6 d D-ța: 3 d			
Un vilar Cehia		6 d		6 d	6 d	Rucăr: 6 d
Un vas mic	12 d	12 d	Rucăr: 12 d			
Un vas (hutoi) de vin	6 d	6 d	Rucăr: 6 d			Rucăr: 6 d
Un hutoi mic				12 d	12 d	
O măjă de ceară	12 d	12 d	Rucăr: 12 d	12 d	12 d	Rucăr: 12 d

./.

	I	II	III	IV	V	VI
Piper, șofran, cuișoare, ghimber	3%	de la 100 p, 3 p		de la 100 p, 3 p	de la 100 p, 3 p	Rucăr; din 30, 1 d
Un cal cumpărat		6 d	6 d	6 d	6 d	Rucăr: 12 d
Un porc	2 d	2 d	Rucăr: 2 d	2 d	2 d	Rucăr: 12 d
O vacă, un bou	3 d	3 d	Rucăr: 3 d	3 d	3 d	Rucăr: 3 d
Un batal (berbec)	1 d	1 d	Rucăr: 1 d	1 d	1 d	Rucăr: 1 d
O piele de cerb	1 d	1 d	Rucăr: 1 d	1 d	1 d	Rucăr: 1 d
Brânză frământată	1 d	1 d	Rucăr: 1 d	1 d	1 d	Rucăr: 1 d
Un călăreț.	Bran: 1 d	Turciu: 3 b	D-ța: 1 d Rucăr: 2 d	Turciu: 1 b	Turciu: 3 b	
Un pedestru.	Tîrgoviște, Bran: 1 b	Turciu, D-ța: 1 b	D-ța, Rucăr: 1 b	Turciu, D-ța: 1 b	D-ța: 1 b	Rucăr, D-ța: 1 b
Un cal înhămat	1 d	D-ța: 1 d	D-ța: 1 d	D-ța: 1 d	D-ța: 1 d	D-ța: 1 d
Un car de pește	Bran: 1 pește. Brăila: 2 p Tîrgșor: 1 pește Tîrgoviște: 1 pește	Turciu: 1 pește. Tîrgșor: 1 pește. Tîrgo- viște: 1 pește	D-ța: 1 pește. Brăila: 18 d Rucăr: 7 pești și 36 d. Tîrg- șor, Tîrgo- viște: 1 pește	Turciu: 1 pește D-ța: 1 pește Tîrgșor: 1 pește Tîrgoviște 1 pește	D-ța: 1 pește Turciu: 1 pește; Tîrg- șor: 1 pește; Tîrgoviște 1 pește	D-ța: 1 pește
O majă de pește		Brăila: 1 p		Brăila: 1 p	Brăila: 1 p	Rucăr: 2 p și 7 pești (crap) 9 p și 2 juveți (cu- rele) (morun)
Un samar	Tîrgoviște 3 d	Tîrgoviște: 3 d	D-ța: 2 d Rucăr: 3 d			Rucăr: 3 d D-ța: 3 b
Un cal singur	1 $\frac{1}{2}$ d	D-ța: 1 d	D-ța: 1 d Rucăr: 2 d	D-ța: 1 d	D-ța: 1 d	Rucăr: 3 b
Un cal încărcat		Tîrgoviște: 3 d; D-ța: 3 b		Tîrgoviște: 3 d; D-ța: 3 b	Tîrgoviște: D-ța: 3 b	
Mărfuri tranzit peste Dunăre și invers			3%			
Piei animalele sălbatice			din 100, 3			de la 30 d, 1 d
O cergă						Rucăr 1 d

	VII	VIII	IX	X	XI	XII
MARFA	Dan II, 23-X-1422. Poruncă vameșilor de la Prahova indicând taxele vamale pe care trebuie să le ia brașovenilor.	Dan II, 10-XI-1424. Privilegiu acordat brașovenilor, care-l refuză pe cel dat de înaintașii săi.	Dan II, 10-XI-1424. Un nou tarif vamal acordat brașovenilor, mai ieftin.	Dan II, 10-XI-1424. Poruncă către vameșii de la Rucăr și D-ța indicând taxele vamale.	Dan II, 10-XI-1424 - 30-I-1431. Poruncă tîrgoviștenilor indicând tarifele vamale.	Dan II, 30-I-1431. Confirmă brașovenilor și bîrsanilor privilegiile anterioare.
Un vilar Ypres	Rucăr: 1 f	36 D	36 b	36 b		Rucăr 24 d D-ța: 12 d
Postav franțuzesc						Rucăr: 24 d D-ța: 12 d
Un vilar Luvia	Rucăr: 1 p	24 D	24 b	24 b		Rucăr: 18 d D-ța: 9 d
Un vilar Colonia	Rucăr: 12 d	16 D	16 b	Rucăr: 16 b		Rucăr: 12 d D-ța: 6 d
Un vilar Polonia						
Un vilar Cehia	Rucăr: 6 d	8 D	8 b	Rucăr: 8 b		Rucăr: 6 d D-ța: 3 d
Un vas mied		10 D	10 b	Rucăr: 10 b		Rucăr: 12 d
Un vas de vin		10 D	10 b	Rucăr: 10 b		Rucăr: 6 d
Un butoi miere		20 D	20 b	Rucăr: 20 b		Rucăr: 10 d
O majă de ceară	Rucăr: 12 d	16 D	16 b	Rucăr: 16 b	12 d	
Piper, șofran, cuișoare, ghimber		la 100 D, 3 D	de la 100 b, 3 b	de la 100 b, 3 b		
Un cal cumpărat		8 D	8 b	Rucăr: 8 b	Rucăr: 6 d	
Un porc	Rucăr: 2 d	3 D	3 b	Rucăr: 3 b	Rucăr: 2 d	
Un bou, o vacă	Rucăr: 3 d	bou: 6 D vacă: 4 D	bou: 6 b vacă: 4 b	bou: 6 b vacă: 4 b	Rucăr: 3 d	
Un batal (berbec)	Rucăr: 1 d	1 D	1 b	Rucăr: 1 b	Rucăr: 1 d	
O piele de cerb	Rucăr: 1 d	1 D	1 b	Rucăr: 1 b	Rucăr: 1 d	
Brînză frămîntată	Rucăr: 1 d	2 D	2 b	Rucăr: 2 b	Rucăr: 1 d	

	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Un călăreț		Bran: 2 D	Turciu: 2 b			D-ța: 1 d Rucăr: 3 b
Un pedestru	Rucăr: 1 b	Bran: 1 D D-ța: 1 b				D-ța: 1 b Rucăr: 1 d
Un cal înhămat		D-ța: 1 D	D-ța: 1 b	D-ța: 1 b		D-ța: 1 d
Un car de pește		Tîrgșor: 1 pește; Tîrgoviște: 1 pește; D-ța: 1 pește	Tîrgșor: 1 pește; Tîrgoviște: 1 pește; D-ța: 1 pește	D-ța: 1 pește		Brăila: 18 d; Tîrgșor: 1 pește; D-ța: 1 pește; Rucăr: 7 pești și 2 p
O majă de pește	Rucăr: 2 p și 7 pești (crați); 9 p și 2 curele (morun)	Brăila: 36 D	Brăila: 36 b			
Un samar	Rucăr: 3 d					D-ța: 3 b Rucăr: 3 d
Un cal singur	Rucăr: 3 b	D-ța: 1 d	D-ța: 1 b	D-ța: 1 b		Rucăr: 3 b D-ța: 1 d
Un cal încărcat		Tîrgoviște 4 D; D-ța: 3 D	Tîrgoviște: 4 b; D-ța: 3 b	D-ța: 3 b		
Mărfuri tranzit peste Dunăre și invers						Dîrstor, Giur- giu, Nicopole: 3%; Rucăr: 3% întoarcere
Pjei animale sălbatiche	din 30, una	din 30 numai una	de la 30 numai 1			din 100, 3
O cergă	Rucăr: 1 d	3 D	2 b		Rucăr: 2 b	
O căciulă		1 D				
O zeghe			1 b		Rucăr: 1 b	

	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
MARFA	Vlad Dracul, 8-IV-1437. Re- fnnoirea privi- legiului brașo- venilor dat de fnaintașii săi.	Vlad Dracul 24-I-1437. Re- fnnoirea pri- vilegiului va- mal dat brașo- venilor.	Radu cel Mare, 30-IV-1502. Întărește M-rii Tismana vama de la Calafat, fixnd tariful.	Vlad Innecatul, 18-IX-1532. Întărește M-rii Tismana vama de la Calafat.	Vlad Vintilă, 18-IX-1533. Întărește vama de la vadul Diului M-rii Tismana, la Calafat, fi- fixnd tarifele.	Alexandru Mircea, 5-IX- 1568. Recon- măna vama de M-rii Tis- mana vama de la Calafat, fi- xnd tarifele.
Un vilar Ypres	1 f	1 f				
Un vilar Luvia	1 p	1 p				
Un vilar Colonia	12 d	12 d				
Un vilar Polonia						
Un vilar Cehia	6 d	6 d				
Un vas mied						
Un vas de vin	6 d	6 d	Calafat: 10 a	Calafat: 10 a	Vadul Diului: 10 a	Calafat: 10 a
Un butoi miere	12 d					
O măjă ceară	12 d	12 d				
Un sac de grâu			Calafat: 2 a	Calafat: 2 a	Vadul Diului: 2 a	Calafat: 2 a
Piper, sofran, cui- șoare, ghimber etc.	din 100 p, 3 p	din 100 p, 3 p				
Un cal cumpărat	6 d	6 d	Calafat: 6 a	Calafat: 6 a	Vadul Diului: 6 a	Calafat: 6 a
Un porc	2 d	2 d				
Un bou, o vacă	3 d	3 d	un bou: 3 a o vacă: 2 a	un bou: 3 a o vacă: 2 a	un bou: 3 a o vacă: 2 a	un bou: 3 a o vacă: 2 a
Un batal (berbec)	1 d	1 d	2 oi: 1 a	2 oi: 1 a	2 berbeci: 1 a	2 oi: 1 a
O piele cerb	1 d	1 d				
Brânză frământată	1 d	1 d				
Un călăreț	Rucăr: 3 b	Rucăr: 3 b				
Un pedestru	Rucăr: 1 b	Rucăr: 1 b				

	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
Un cal folăimat	O-ța: 1 d	D-ța: 1 d				
Un car de pește	Rucăr: 1 pește; Tîrgșor: 1 pește; Tîr- goviște: 1 pește; D-ța: 1 pește	Rucăr: 1 pește; Tîrgșor: 1 pește; Tîr- goviște: 1 pește; D-ța: 1 pește	Calafat: 4 a	Calafat: 4 a		Calafat: 4 a
O maji de pește	Brăila: 1/2 florin	Brăila: 1/2 florin	Calafat: 15 a	Calafat: 14 a		Calafat: 15 a
Un samar			Calafat: 2 a	Calafat: 2 a		Calafat: 2 a
Un cal singur	D-ța: 1 d	D-ța: 1 d				
Un cal încărcat	Tîrgoviște: 3 d D-ța: 3 b	Tîrgoviște: 3 d D-ța: 3 b				
Marfuri tranzit peste Dunăre și invers						
Piei animale sălbaticie						
O cerșă						
O caciula						
O zephe						
O corabie peste			Calafat: 30 a	Calafat: 30 a		Calafat: 30 a
100 bolovani sare			3 bolovani	Calafat: 3 bolovani	Vadul Diului: 3 bolovani	Calafat: 3 bolovani

- 1 Pentru evoluția economică a Țării Românești din perioada anterioară vezi DINU C.GIURESCU, Relațiile economice ale Țării Românești cu țările Peninsulei Balcanice din secolul al XIV-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea, în "Romanoslavica", XI, 1965 (în continuare DINU C.GIURESCU, Relațiile economice sec. XIV-XVI); idem, Țara Românească în sec. XIV-XV, București, 1973; ȘT. STEFANESCU, Țara Românească de la Basarab întemeietorul pînă la' Mihai Viteazul, București, 1970.
- 2 ST. OLTEANU, Cercetări cu privire la geneza orașelor medievale, în "Studii", XVI, 1963, nr. 6, p. 1276-1280; idem, Comerțul pe teritoriul Moldovei și Țării Românești în secolele X-XIV, în "Studii", XXII, 1969, nr. 5, p. 850-874. Creșterea sensibilă a circulației mărfurilor a fost marcată și prin activitatea orașelor Cîmpulung (apare documentar la 1300), Argeș (1330), Slatina, Rm. Vlcea, Pitești, Tîrgoviște, Brăila atestate documentar din a doua jumătate a sec. al XIV-lea, Turnu Severin, Giurgiu, Tîrgșor, Gherghița, Buzău, Orașul de Floci (atestate în primele decenii ale sec. al XV-lea). Majoritatea au fost centre unde s-au perceput taxe vamale.
- 3 Pentru tipurile de monedă ale Țării Românești din sec. XIV-XVI vezi OCT. ILIESCU, Emisiuni monetare ale Țării Românești în secolele al XIV-lea și al XVI-lea, în SCN, vol. II, 1958, p. 304, precum și în tabelul nr. 1 al studiului; idem, Moneda în România, București, 1970, p. 13-24; OC. LUCHIAN, C. BUZDUGAN, C. C. OPRESCU, Monede și bancnote românești, București, 1977, p. 3-35.
- 4 Pentru sec. XIII-XIV, toate descoperirile monetare se află menționate în anexa lucrării lui C. KIRITESCU, Sistemul bănesc al leului, București, 1974, pentru sec. XV-XVI descoperirile le vom indica pe parcursul articolului nostru.
- 5 Documenta Romaniae Historica, B. Țara Românească, vol. I, (1247-1500), 1966, p. 187 (în continuare ĐRH, B, I).
- 6 Documenta Romaniae Historica, D. Relații între țările române, vol. I, (1222-1456), București, 1977, p. 72 (în continuare, ĐRH, D, I).
- 7 Ibidem, p. 87.
- 8 Ibidem, p. 198, 200, 221-222, 223, 219, 224, 229, 231, 233, 277, 464.
- 9 Ibidem, p. 198; o majă sau cîntar varia între 58,9 kg și 59,8 kg.
- 10 Ibidem, p. 200.
- 11 Ibidem, p. 229 și p. 231-aici, o majă de pește era impusă cu 36 bani.
- 12 Ibidem, p. 198.
- 13 Relațiile internaționale ale României în documente (1368-1900), București, 1971, editate de I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe, p. 94-95.
- 14 R. MANOLESCU, Unitatea economică a țărilor române în evul mediu (sec. XIV-XVI), în volumul "Unitate și continuitate în istoria poporului român", București, 1968, p. 150.
- 15 E. HURMUZAKI, Documente, XV/1, p. 143.
- 16 R. MANOLESCU, op. cit., p. 150.
- 17 Confirmările din sec. al XV-lea ale lui Radu Praznaglava, Dan al II-

- lea, Vlad Dracul, Vlad Țepeș, în DRH, D, I, p.219, 221, 222, 224, 229, 231, 233, 277, 464; pentru Vlad Tepeș mențiunea se află la I. Bogdan, Documente cu privire la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Tara Ungurească, în secolele XV-XVI, vol. I, București, 1905, p.95-97. Nu sînt menționate taxele.
- 18 DRH, D, I, p.200.
- 19 Ibidem, p.277.
- 20 Ibidem, p.198.
- 21 Ibidem, p.231.
- 22 DRH, B, I, p.404.
- 23 Ibidem, p.496. Localizarea nu a fost stabilită.
- 24 DRH, B, III, p.148 doc. din 15 iunie 1530 emis de Vlad Inecatul, care confirmă această vamă mănăstirii Govora.
- 25 Ibidem, II, p.114 doc. din 20 iunie 1507; reconfirmată și în documentele ulterioare, spre exemplu în cel din 30 iulie 1512, prin care Neagoe Basarab întărește mănăstirii Govora "din vama Prahovei jumătate și din vama Doamnei a treia parte", ibidem, p.222.
- 26 Ibidem, p.290 doc. din 7 ianuarie 1517; reconfirmată și de Radu de la Afumați la 9 februarie 1524, ibidem, p.422.
- 27 Ibidem, III, este vorba de documentul din 2 februarie 1528 emis de Radu de la Afumați.
- 28 Ibidem, p.80, 91, 114, 117, 124; Documente privind istoria României, veac. XVI, B, Tara Românească, vol. III, București, 1951, p.109, 116, 134, 301, 350 (în continuare, DIR, veac. XVI, B).
- 29 DRH, D, I, p.24-28.
- 30 DRH, B, I, p.79.
- 31 Pentru confirmările anterioare din sec. al XV-lea: DRH, B, I, p.99, 111, 140, 167, 188, 249, 340; sec. al XVI-lea: DRH, B, II, p.72; DIR, veac. XVI, B, III, p.42 doc. din 28 aprilie 1556.
- 32 DRH, B, II, p.73.
- 33 Ibidem, I, p.85, porunca lui Mihail I din 1418-1420 către vameșii de la Cetatea Dîlnoviței și de la Rucăr.
- 34 DRH, D, I, p.229.
- 35 Ibidem.
- 36 Ibidem, p.200.
- 37 Ibidem, p.229.
- 38 Ibidem, p.87.
- 39 Ibidem, p.277; o nouă confirmare a acestor vaduri o găsim în mențiunea pe care o face Basarab cel Tânăr în documentul din 1 septembrie 1479-31 august 1480 referindu-se la mănăstirea Bolintin. Domnul hotăra ca aceasta să nu"dea vamă la Brăila și la Dîrstor și la Giurgiu și la Șiștov și la Nicopole și la Timbru"- DRH, B, I, p.268.
- 40 Ibidem, p.106.
- 41 Confirmările ulterioare ale acestei vămi și a taxelor ce se plăteau aici în sec. al XV-lea: DRH, B, I, p.279; pentru sec. al XVI-lea: DRH, B, II, p.42, 119, 145, 427; DRH, B, III, p.9, 122, 214, 224-225; DIR, veac. XVI, B, II, p.118, 349; DIR, veac. XVI, B, III, p.110, 114, 116 și ultima din 1568, p.287. Tariful a fost același, cu o variație de un aspru. Astfel, în documentul din 1510 se spunea: "Și pe acele bălți (Bistreț, Balta Albă, Platăț-n. ns.) ce se va căra cu corabia, de

- corabie 30 aspri, de majă, 15 aspri", iar în doc. din 1512, tariful pentru o majă era de 14 aspri.
- 42 DRH, B, II, p. 42.
- 43 Ibidem, p. 119.
- 44 Ibidem, p. 145.
- 45 Vezi nota nr. 41; cf. DINU C. GIURESCU, Relațiile economice sec. XIV-XVI, p. 184.
- 46 MUSTAFA MEHMED, De certains aspects de la société ottomane à la lumière de la législation (Kanunname) du Sultan Mahomed II, în "Studia et Acta Orientalia", II, 1959, p. 155; știrea apud DINU C. GIURESCU, Țara Românească în sec. XV-XVI, p. 156-157.
- 47 DRH, B, III, p. 118.
- 48 Ibidem, p. 244, 272; DIR, veac. XVI, B, II, p. 130, 295; DIR, veac. XVI, B, III, p. 20.
- 49 DRH, B, III, p. 272.
- 50 Ibidem, I, p. 94. Confirmările: doc. din 28 octombrie 1428-ibidem, p. 121, și cel din 20 septembrie 1444, ibidem, p. 170.
- 51 DIR, veac. XVI, B, III, p. 116.
- 52 DIR, veac. XIII-XIV-XV, B, I, p. 132.
- 53 E. CONDURACHI, Inceputul penetrației economice otomane în Balcani, în "Buletinul Societății Numismatice Române", XXXVII, 1943, p. 63-77; N. Iorga, Istoria comerțului românesc, vol. I, ed. a 2-a, 1925, p. 186.
- 54 M. CAZACU, L'impact ottoman sur les pays roumains et ses incidences monétaires (1452-1504), în "Revue Roumaine d'Histoire", XII, 1973, nr. 1, p. 170. Vladislav al II-lea a bătut ducați de argint de 0,60 gr și bani de 0,38 gr cu un titlu ridicat de 8%, comparativ cu greutatea asprilor din aceeași perioadă: 0,85-1,05. Prin această nouă emisiune monetară Țara Românească s-a putut integra mai bine ca înainte în comerțul cu Peninsula Balcanică. Noua monedă munteană avea un titlu ridicat și prin urmare ușor acceptată în schimburile comerciale.
- 55 Dintre descoperirile monetare de aspri turcești menționăm localitățile: București-Militari, Gfștești (în apropiere de București), Tăriceni, Vădastra, Turnu Severin, Păcuiul lui Soare, Piuța Petrii, Coconi (jud. Ilfov) -localitate necunoscută. Printre materialele care analizează aceste descoperiri menționăm: OCT. ILIESCU, Un tezaur de aspri turcești din secolul XVI găsit la București, în SCN, III, 1960, p. 287-308; ELENA ISĂCESCU, Tezaurul de monede medievale de la Păcuiul lui Soare, în SCN, V, 1971, p. 345-354; N. CONSTANTINESCU, Coconi, un sat din Cîmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrîn, București, 1972; CONSTANTA ȘTIRBU, Noi tezaure monetare intrate în patrimoniul Muzeului de Istorie al R. S. România, în "Cercetări numismatice", I, 1978, nr. 12, p. 91.
- 56 Acestea s-au găsit la: Ulmeni (3000 de monede din sec. XIV-XVI), Nanov, satul Moșteni (poloneze și ungurești din sec. XVI-XVIII), Giurgiu, Tîrgoviște, Tăriceni 1343 monede (pentru acest tezaur vezi ELENA ISĂCESCU, Les monnaies ottomans en Valachie au XVe siècle. Le trésor de Tăriceni, district de Lehliu, în "Studia et Acta Orientalia" 1968, 7, p. 263-271), Ploiești, Stîlpu (lîngă București).

- 57 Tîrgoviște - unul din tezaurele găsite acolo cuprinde și monede franceze; pentru aceste timpuri de monede găsite pe teritoriul românesc vezi ELENA ISACESCU, Un tezaur de monede franceze și engleze din secolul XV-XVI găsit în Ilfov, în SCN, IV, 1968, p.429-438.
- 58 Nanov, Tîrgoviște.
- 59 La Turnu Severin s-a descoperit o monedă venețiană de aur din sec. al XV-lea.
- 60 Cernavodă, Mangalia, Isaccea, Tulcea, Calopăr -vezi OCT. ILIESCU, Monede tătarăști din secolele XIII-XV găsite pe teritoriul R.S. România, în SCN, III, 1960, p.263-264.
- 61 Unele dintre ele au fost publicate la începutul sec.al XIX-lea de Iv. Hammer în Der osmanischen Reiches Staatsverfassung und Staatsverwaltung, vol.I, Wien, 1815, p.290-293, 305-307, 313-317.
- 62 BISTRA TVETKOVA, Regimul schimbului economic dintre teritoriile de la nord și sud de Dunăre în secolul al XVI-lea, în vol."Relații româno-bulgare de-a lungul veacurilor XII-XIX", București, I, 1971, p.105-120.
- 63 Ibidem, p.116.
- 64 Ibidem, p.115.
- 65 Ibidem.
- 66 Ibidem.
- 67 Ibidem.
- 68 Un tezaur de 6000 de monede din secolul al XV-lea emise în Țara Românească.
- 69 Pentru aceste patru localități din Dobrogea vezi OCT. ILIESCU, Moneda în România, p.24.
- 70 Silistra - 420 de monede de argint, majoritatea aparținând lui Vladislav I și lui Mircea cel Bătrîn; vezi GH.PAPUC, Cîteva monede feudale din Țara Românească și Moldova descoperite în Dobrogea, în "Pontica", nr.3, 1970, p.390-395.
- 71 Vezi ELENA ISACESCU, Tezaurul de monede medievale de la Păcuiul lui Soare.
- 72 Aici s-au găsit monede de argint de la Vlaicu I și Mircea cel Bătrîn, precum și bulgărești, tătarăști, turcești.
- 73 B.MITREA, Tezaurul de la Văcăreni, în "Magazin istoric", nr.4, 1978, p.59.
- 74 Aici s-au descoperit mai multe tezaure cu monede muntene de la Mircea cel Bătrîn, Vlad Dracul și Vladislav al II-lea - AL.BĂRCĂCILĂ, Monede de la cetatea medievală a Severinului, în SCN, I, 1957, p.173-188.
- 75 Acest tezaur conține 561 de monede de la Mircea cel Bătrîn și Mihail I - GH.POPILIAN, Tezaurul medieval de la Basarabi, Creiova, "Centrul de istorie, filologie, etnografie", 1968.
Unul din tezaurele descoperite aici conține 6165 de monede de la Vlaicu, Mircea, Dan I, Radu I, precum și sîrbești, bulgărești.
Este compus din 234 de piese de la Dan I și Mircea cel Bătrîn.

- 78 MARIA GRIGORUȚA, Monede de la Mircea cel Bătrîn descoperite la București, în "Materiale istorice și muzeografice", 1971, nr.8, p. 247-252.
- 79 E. CHIRILĂ, V. LUCĂCEL, Tezaurul monetar de la Stupini, în "Revista muzeelor", VI, 1962, nr.2, p.170-171:
- 80 T. GHERASIMOV, Monede românești și bulgărești din secolul al XIV-lea din necropola de la Negovanovți, în SCIV, XV, 1964, nr.1, p.149-152. Pentru aceeași problemă vezi și în SCN, IV, 1968, p.497.
- 81 OCT. ILIESCU, Moneda în România, p.23.
- 82 Idem, Un tezaur de monede de la Mircea cel Bătrîn găsit în R. S. F. Iugoslavia, în "Cercetări numismatice", I, 1978, p.29-31; idem, Emisiuni monetare ale orașelor medievale de la Dunărea de Jos, în "Peuce", nr.2, 1971, p.261-265.

LA MONNAIE DANS LE PAYERMENT DES TAUX DOUANIERS AUX XVe-XVIe SIÈCLES EN VALACHIE

Résumé

Après avoir conquis l'indépendance en 1330, la participation de la Valachie au circuit économique avec le centre, le nord et le sud-est de l'Europe a augmenté considérablement par rapport à la période précédente.

Au cadre de la vie économique de la Valachie la monnaie a rencontré et consolidé sa place aussi dans le paiement des taux douaniers pour les produits d'exportation, d'importation et de transit. Tous les points douaniers étaient situés sur les principales routes qui unissaient son territoire de long en large et qui faisaient partie des grandes routes européennes: Cîmpulung, Brăila, Slatina, Tîrgșor, Tîrgoviște, la Cité de Dîmbovița; d'autres étaient situés dans la zone frontalière de la Valachie avec la Transylvanie, les ainsi nommées douanes de "plai" (plateau) Vâlcan, Genune (tout près du défilé de Cîineni), Rucăr, Bran. Sur le Danube le passage des marchandises a été fait toujours par les mêmes anciens gués: Calafat - Vidin, Bechet - Prahova, Turnu - Nicopole, Zimnicea - Șiștov, Giurgiu - Rusciuc, Dîrstor, La Ville de Floci, Hîrșova, Măcin-Chilia. Le paiement de toutes ces douanes a été fait en deniers, ducats, fertuns, hyperpères, bani et aspres (voir l'Annexe). Après 1477 quand les émissions valaques ont cessé, l'aspre s'est imposé au cadre de la circulation monétaire interne et en conséquence tous les taux douaniers ont été payés avec la dite monnaie.

Quand-même pendant cette période, conformément aux nombreuses découvertes numismatiques, ont continué à circuler les deniers, les ducats d'or, les oboles hongrois, les gros polonais, les thalers hollandais, les écus et les francs, les esterlins, les monnaies allemandes, les ducats de Venise, les dirhems tartares et les aspres turcs.

Les marchandises commercialisées ont représenté principalement des produits traditionnels: graines, bétail, sel, poisson, vin et cire.

Tout au long des XVe-XVIe siècles les douanes ont fonctionné sans interruption et ont assuré pendant cette période d'importants revenus pour la trésorerie princière ou pour les différents établissements qui les avaient pris en concession. La présence en grand nombre de la monnaie valaque dans les découvertes faites en Transylvanie, Moldavie et Dobroudja représente un significatif témoignage des anciennes et permanentes liaisons commerciales entre la Valachie et les autres zones habitées par les roumains.